

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. и 11. У Сомбору, за Окт. и Нов. 1896. Год. XXVIII.

РЕЛИГИЈОЗНО ЧУВСТВАЊЕ И ЊЕГОВО РАЗВИЈАЊЕ НА ДОМУ.

Написао: Ст. С. Илкић.

II.

Упознавши важност религије, прећи ћемо на тему, када и путем којих се срстава има развијати религијозно чуствовање код деце у дому родитељском?

Богопознање треба будити у срцу детињем од најраније младости. Невино и чисто срце детиње врло је пријемљиво за ствари небесне природе, те с тога ако у раној младости почнемо развијати религијозно чуствовање у срцу детињем, можемо уверени бити да неће постојати та струја у свету, која би имала снагу, да то чуствовање коренито уништи у души потоњег човека. Буде ли се религијозно чуствовање пажљиво, досљедно и непрестано развијало код деце и кад ова одрасту, онда се не требамо бојати, да ће таково дете икада моћи упасти у такав грех који би му могао убити срећу овога и блаженство будућег века.

Има небројено примера да су људи, код којих се религијозно чуствовање у почетку ма и несавршено развијало, кад су после у животу окружени различитим злим околностима и рђавим утицајима, у грех, пали, али осветивши се, јако се кајали и тек потом постали обрасци правог добродетељног живота; то је најјаснија сведоџба, да је религијозно васпитање, које се у раној младости почиње од фаталног утицаја на цео потоњи живот човечији.

Ради објаснења навешћу један жив пример.

Један младић, који је у првим годинама свога детињства добио лепо и хришћанско васпитање у дому својих родитеља, буде поверен једном касанину, да код њега изучи исти занат. Осло-

бодивши се, он је радио код више занатлија, али због пића, коме се одао био, није имао свагда заслуге. Једном приликом дозове га једна госпођа, — која са својим мужем није у љубави живела, — и саопшти му жељу, да јој мужа — који је свагда ноћу пијан кући долазио, — убије и обећа му за то новчану награду. Жалосник овај, прими се ове гнусне и нечовечне понуде. Једно вече око нашег св. Николе, дође он кући поменуте госпође и она га постави на угодно место — код кухинских врата — на која ће јој муж враћајући се с теревенке, у одаје ући. Пошто домаћин касно ноћу кући дође, исти га дочека код врата, убије и извуче на улицу те у јендек баци, где га снег који је те ноћи падао завеје. — Примивши награду оде он и почне се веселити, зар да би алкохолом угушио глас немирне савести, која и код таквих грешника устаје од сна свога, може бити и не од страха пред судом Божијим, него у страху од судских посљедица. Тако се он веселио целу ноћ, а кад јутро осване пође, да се удали из овога града. Дошавши до градске капије, зачу он звоно где звони на свакидање јутрење и гле чуда, грешна му се рука диже да се осени знаком часнога крста, као што је још у детињству од родитеља својих научио био али то немогаше учинити, све му се привиђало да између руке и лица му стоји лик оног убијеног човека, те му не да, да се прекрсти. Он се врати натраг и продужи весеље целог следећег дана и следеће ноћи; сутра дан у јутру опет пође на пут, али свештени глас звона са црквене куле опет му покрену руку, да учини на себи знак часнога крста, али лик убијеног поново га спречи. Тада му се тек савест пробуди потпуно те га стаде мучити, престављајући му тежину учињеног греха и страхоту праведног суда божијег; не могавши одолети тим страшним душевним мукама он оде у суд и сам се пријави као убица, желећи тако покајати прни и тешки грех. — Основа овог његовог обраћења и покајања лежаше, као што видесмо, у првобитно добивеном но касније запуштеном хришћанском васпитању.*)

Не одбацујмо и не омаловажавајмо развијање религијозног осећавања, него прионимо на њему од најранијег доба.

Прво и најглавније средство за развијање религијозног осећавања јесте *пример родитеља*. Један писац у овом погледу овако говори: Будемо ли ми сами онакви, каква хоћемо да нам деца буду, онда ће нам врло мало речи требати ради подстрекавања.

*) Овај пример навео сам по причању мог велеуваженог бившег професора педагогије у учит. школи г. Н. Ђ. Вукићевића.

WWW.UNICIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Религијозна атмосфера која окружава цео дом, у којој дакле и дете предише, на брзо ће му постати неопходна. Млађана душа детиња се усхићава добијајући очигледно религиозно васпитање од оних које поштује и нада све љуби. Према овоме главни услов ваљаног религиозног осећања биће, да је код дечијих родитеља такође развијено религиозно осећање т. ј. да су и они сами људи религиозни, побожни. Жив пример је најбољи учитељ, јер је позната ствар, да се млађи вазда угледају на старије, подражавају им, те тако на њих подједнако прелазе и добре и рђаве стране њихових старијих. — *Мање збори више твори*, вели врло мудро наша народна пословица. Родитељи дакле треба да су надахнути страхом божјим; непоколебљива вера у Бога, љубав према њему као Оцу Створитељу и највећем добротвору и нада на Његово неограничено милосрђе морају бити главне особине, које красе душу њихову, и које су они дужни путем васпитања присађивати у млађана и невина срца своје дечице. Мирољубиво и побожно међусобно опхођење родитеља, већ само по себи улеваће у децу им питомост и благост, те неопходно нужне особине душе људске за примање небесне благодати, и за срећан и миран живот. Дом у коме тако живе родитељи, биће рај сладости за децу, а васпитање које им тим путем буду родитељи давали биће, дрво живота, плодова којег деца никада лишена бити неће, и којим ће се хранити за достигнуће живота светог, вечног, блаженог.

Молитва је највидљивије средство за развијање религиозног осећања код деце. Богу се молити значи, разговарати се с Богом, опћити и пребивати с њиме у непосредној заједници. Родитељи су се дужни редовно Богу молити, те тако сопственим примером показивати важност и велику потребу молитве. Децу нипошто није дозвољено гонити и присиљавати на молитву, или им казном претити у случају да ју не изврше. Виде ли деца да се родитељи никада Богу не моле, а њима се молитва увек налаже и намеће, добиће врло погрешан појам о њој; сматраће је као неку несносну, једино *дечију дужност* и вршиће је без икакве воље, немарно и нехатно. У јутру када устану родитељи ће пред лицем деце — молитвом обраћати Творцу, то исто ће чинити пре свакога рада и јела и у вече пред спавањем, Деца ће им одмах подражавати, а родитељи ће им тада разјашњавати узроке зашто се Богу молимо; касније пак кад деца одрасту *позиваће* их родитељи да се с њима заједно моле. Буде ли се другаче поступало, него као што рекосмо, молитва неће имати никакве важности пред децом.

При разјашњавању појма о молитви, родитељи морају врло опрезни бити. Они се морају паштити, да учине децу свесном тога, да молитва није само онда, када стојимо пред иконом и само неке прописане речи изговарамо, него да цео живот наш треба да буде молитва. Добра дела, чисте и поштене мисли, сећање на Бога свугде и на сваком месту, такође је молитва. Појам молитве дакле не сме се деци преставити у ограниченом него у најпространијем смислу, тек тада се можемо надати правој плоду од ње.

Чим дете постане способно, да слободно може владати покретима својих органа, одмах га треба учити, да се зна *прекрстити*. Тај врло побожни и значења пуни стародревни обичај хришћански — осећавање знаком часнога крста, пре и после сваког дела, при поласку и доласку, у радости и жалости, — треба да науче деца да чине с највећим страхоглопоштовањем и озбиљношћу, која високом и светом значењу и важности крснога знака приличи. На жалост данас виђамо не само децу, него и многе одрасле како немарно и механично мотају рукама испред лица и прсију, ругајући тиме само свето знамење нашег искупљења.

Од врло је велике важности и потребе, да родитељи воде с децом разговор о Богу, престављајући им Га, као најмилостивијег Господара Створитеља света и понаособ као најмилосрднијег и најбољег оца људи и Промислитеља свих створења. Разговоре ове никако не мислимо да треба водити по некој научној системи, него просто према околностима и указаним приликама. Будемо ли говорили, деци о Богу када за то није згодна прилика, то ће тај разговор оставити врло полован утисак у души детињој и неће донети савршеног плода. Особито треба говорити деци о Богу, када постанемо удеоничари какове среће, те Га тада треба престављати као извор највеће среће и добротинства за људе; у данима пак несреће и јада опет не треба заборављати, или што је још грешније роптати на Бога, него и тада треба говорити и разлагати деци, да Бог човека никада не оставља и да га својим оком вазда прати, да му је познат и најтајнији уздах и најмањи откуцај срца људског, те да на њега треба полагати наду и у добру и у злу подједнако. Јако утиче на децу спомињање Бога, приликом разних природних непогода (грмљавина, севање) и других несрећа, као што су грдне кише, поплаве, пожари, глади, помори и т. д. али при томе се мора опет врло обазриво поступати, да деца не би добила крив појам о Богу и престављала Га као осветника и крвника, већ као праведног судију дела људских. —

Недељом и празницима треба разјашњавати деци значење одмора и светковања; не остављати их пак у недоумици и кривом схватању, као да би грешно било у поменуте дане упражњавати се у врлинама духовног живота и да услед одмора није слободно чинити добра дела према нашим ближњима, на која нас и сам хумани осећај гони, на против треба децу саветовати, да се ти дани не провађају у неразумном веселу и раскалашном провођењу времена. Дане одмора треба им престављати као дане *посвећене Господу*, а не искључиво нашем уживању.

Деци треба причати одабране, лепе и њиховом схватању сходне библијске приче, тумачити им значење установљених празника и саопштавати им животе светитеља. Том приликом треба водити веште разговоре и побуђивати децу на размишљање о приповећеном. Разуме се да се ово предузима већ у најпоследњој години домаћег васпитања, кад се дете спрема да редовно у школу ступи и то управо сачињава неку основу за религиозно васпитање које ће се у школи путем наставе у вери, даље развијати. У овом погледу има се дакле врло ограничено поступати.

Посећивање *јавног богослужења*, врло је важно средство за развијање религиозног осећања. Мати која води своје малено дететце у храм божји, усађује му у млађану душу страх божји, који га никада оставити неће. Кад дете види како му се мајка у храму божјем топло моли, како пажљиво прати ток светих обреда богослужбених; кад спази множину света која мирно без разговора и галаме стоји и Творцу молитве приноси; кад види диван украс храма Господњег; кад спази где у многобројним кандилима светлуцају пламенови; кад сагледа силне свеће где горе пред иконама, кад опази како људи приступају св. иконама, пред њима се клањају и целивају их, све то кад спази велим, и ако му неће то ништа бити јасно ипак ће му у души будити неки тајанствени осећај, неку свест услед које ће сазнати, да се налази на неком важном месту и при неком важном догађају, неку неодрживу љубав и чежњу која ће му распиривати жељу, да у ту лепу кућу — као што деца обично кажу „богину собу“ — што чешће иде. По самом себи судећи знам, како може та љубав према полажењу храма господњег и у неразумног детета да се развије. Био сам дечко од четири године, те ако недељом и празником нисам ишао с „мајком“ у цркву, кад је ова спречена била, морали су ми родитељи ма кога наћи да ме води, јер дома остати нисам могао;

У мена, да сам и у обичне дане врло често седио под звоником чекајући вечерње или службу. Осећања која сам и сам у детињству осећао, јамче ми да и другој деци богослужење није досада, него велика занимљивост.

Од великог је утецаја на развитак религиозног осећања *приступање први пут к тајни св. причешћа*. Не гледећи на духовну важност и корист да се деца приопштавају овој највећој тајни Христове цркве, велика је и сама практична корист овога при васпитању, буде ли се оно само са потребном пажњом и важношћу обављало. Од три године, дете је већ доста свесно о свему ономе што се око њега збива, с тога ако га тада већ поведемо у храм Господњи ради причешћивања, то ће му о томе остати неизгладива успомена за цео век. Разуме се, да су родитељи позвани, да дете његовом схватању сходно спреме за тај свети и велеважни акт.

Приказујући Бога, као биће које све зна и све види, из малена треба будити код деце наклоност, да испитују каквоћу својих поступака те да пазе, да што зло не учине, јер тиме да вређају његову неизмерну благод. Већ у најранијем добу деца су свесна своје пегрешке приликом учињеног каквог неваљалог или од стране родитеља забрањеног дела; о томе се уверити можемо већ и по томе, што одмах ударе у плач — без да их је ико и и видео — када тако што учине. Опомињући их да чине добро а клоне се од зла, те тако да се науче размишљати о својим делима и оцењивати своје поступке, будимо у њима *савест*, која је стожер религиозног живота. Разуме се да је овде због незрелости и неспособности дечије од врло велике потребе паметно и разборито руковођење од стране родитеља.

Делењем милостиње и потпомагањем бедних — о чему треба увек деца, да знају — врло се јако и целисходно потпомаже развијање религиозног осећања; искреним учествовањем родитеља у радости односно жалости и невољи ближњих, такође треба утицати на развијање религиозног осећања; исто се то постизава изјављивањем срдачне благодарности онима који су родитеље на то обвезали, односно великодушним поступањем према онима који би може бити заслужили строгу казну и одмаштење од дечијих родитеља.

Не смемо пропустити, да не споменемо овде спомињање *анђела хранитеља*, као такође важно срество у овом погледу. Мајка

је овде већ по самој својој природи и урођеној њежности позвана, да даје детету појам о анђелу хранитељу, о његовом руковођењу с добром децом, односно опхођењем са рђавом. Лепим причама — које опет не смеју бити бајке у најужем смислу — да се овде много постићи, особито гледе понашања дечијег, када су ван до- машаја и пажње родитеља односно њихових заменика. —

Умесно је, да овом приликом обратимо своју пажњу и на један плод погрешног развијања религијозног осећања, а тај је — *сујеверје*. Многи родитељи будући и сами слаби у погледу знања вере, васпитавају децу у сујеверју, развијајући у души њиховој појмове противне правој и истинитој вери и будући религијозне осећаје према стварима које никакове вредности немају, шта више које су и штетне по сами духовни живот.

Књижевник један врло се лепо изражава о пореклу и опасности сујеверја кад каже; „Извор сујеверја лежи у незнању, у неизображењу разума и претераној и болесној машти. Чувајмо дете од сујеверја. Оно ће помоћу рђаве маште узнемирити му душу, поткупити му вољу; с тога је врло велика сметња васпитању. Сујеверје се брзо угњезди у детињем срцу, те се касније ни из одраслог човека не да изгонити потпуно. Она велика бојажљивост, која је постала услед сујеверја вечито остаје код човека. Утисци детињског дома никада се не могу потпуно изгладити и уништити.*)

У овом погледу само се тим путем помоћи може, ако — позвани учитељи народа, као што су у првом реду свештеници и учитељи први у цркви и у сваком случају, други пак у школи и у даној прилици, својим путем и начином пораве на уништавање сујеверја; у другом пак реду позвани су да то чине сви образовани људи једнога народа, путем књиге, живе речи и примера.

* * *

Србин је веру вазда високо поштовао и јако ценио. Вера је Србина подигла на степен славе, на том степену га одржавала, а при пропасти и у невољи она га је надом на срећнију будућност храбрила. Јест то је све чинила света вера — *православна*.

Српски владари су подизали великољепне манастире и цркве, поред којих су биле школе, ти источници и расадници просвете. Хилендар, Жича, Студеница, Милешево, Дечани, Раваница, Манастија, Крушедол, Хопово и силни други и данас су живи сведоци Србинове љубави и привржености Богу и тврде вере у Њега.

*) в. Z. Varga M. „Házi Nevelés“ II. 295—296. old.

Српска слава — свечарство, то најдивније и најкарактеристичније обележје српског православља, јесте сведоџба да је Србин у вери видео све и сва, да је у њој налазио срећу своју, и да је без ње престајао Србином се звати.

Србин је знао славити Бога и служити му у данима среће и величине своје, у храмовима урешеним и искићеним златом, сребром и камењем драгим; али исто тако није губио наду на Бога и његову свету помоћ ни у данима најцрњег му јада и чемера. Србин је и тада на бојишту у сред паре од вреле крвце погинулих бораца *за крст часни и слободу златну*, као у мирисаву диму од тамјана славио и величао Бога заштитника и помоћника свога; на развалинама и порушеним остатцима светих храмова и калуђерских самостанова, у горским пећинама и густим шумама, по збеговима и страшним провалијама, скупљајући се око земних остатака својих светитеља, а уједно и народних великана. Он је откривао срце своје Створитељу своме, јер је знао, да га *нада неће посрамити*, као што учи апостол. Посред тешких мука, издишући на кочевима, умирићу на гломачама, под мукама од страшних отрова, једен и сисан од гуја и јакрена, боравећи по тамницама, у којима вода до колена бејаше, Србин је остајао чврст у вери својој, убеђен будући у истину коју је исповедио мученик српски млађани ђакон Авакум:

„Нема вере боље од хришћанске,
„Срб је христов не боји се смрти.“

Не бејаше тога блага на овоме свету за које би Србин вером преврнуо. И ако на икојему али на нашем српском народу, очигледно је доказано старање небесног Творца, сведоџба да он не оставља оне који се у њега уздају, потврда моћи и силе вере православне. Вера се показала, као једини ослонац народне нам свести, и народног нам опстанка, вера нас је дакле одржала, њојзи буди хвала!

Жалост нам обузима срце, руменом стида покривају нам се образи, због грозне и страшне, али зато фактичне, истините појаве; наш народ данашњим даном постаје хладнокрван, индиферентан према вери, према светој цркви својој православној. Појава ова не води добру; она је опасна и врло тешка бољка на организму нам народном, која се све то већма и све то брже и с новијом снагом шири, а никаквим леком се не спречава.

Дух лажне, надри цивилизације продире у наш народ и

тој цивилизацији“ смета вера, с тога се окомила на њу, да ју уништи, искорени. — Та освестите се људи, сазнајте да права просвета и висока наука није у противности с вером, треба само имати душевне снаге, те начела високе науке у склад довести с начелима вере. Хришћанска наука је потпуно у складности с најмањим потребама човечијим, са законима његове природе, с његовим снагама и способностима.*) Али мали и ниски умови нису за то. Њима је вера камен спотицања, али разуме се не за примање високе науке — за коју нису дорасли — него за усвајање празних речи и ништавих мисли надри научењака.

Овако је код једног, образованијег дела нашег народа. Код масе пак преовлађује сујеверје, а поред њега и друго страшно зло — назаренство. Ова секта сваким даном све то више корена хвата у народу нашем и својим сакатим тумачењем Св. Писма и у опште грозним погледима на живот, ужасно прети опстанку народне нам свести, народног нам опстанка; повлачи нас у времену и вечиту пропаст. Узрока има доста; нећемо их износити; сваком *искреном* пријатељу *цркве* и *народа* они су врло добро познати.

Српска *породица*, родитељи на првом су месту позвани, да међу својим домаћима шире дух вере, да им учвршћују у срца непоколебљиву љубав и приврженост према њој.

Српска *школа*, као радионица, за образовање ваљаних људи има за главну задаћу, да наставља развијање на дому усађене љубави према вери и њеној науци.

Српско *друштво* такође својом приврженошћу према вери, поштовањем и испуњавањем њених установа има да подкрепљава малаксалу религијозну свест, јер у противном случају пропаст нам је неминовна.**)

Ширимо просвету, негујмо науку, хитајмо за образованим светом у свему што је лепо, племенито, добро и корисно, али у стварима вере, ходимо примером наших старих, у томе нам је спас, слава и величина!

*) в. „Philosophie du Christianisme“ у руском преводу у Дух. Бесједи бр. 46. 1863.

***) Цркву смо хотимично изоставили, пошто она од тога никакво одступити не може.

www.nlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

УЧИТЕЉ ВАН ШКОЛЕ.

Напред велим, није ми намера бавити се дотичним питањем у ширем опсегу његовом, већ ми са понашањем наставника гледе такозване „политике“; те тако признајем да је дотично сувремено питање врло деликатне природе, но стојећи баш под утиском истога, мислим о томе своје мисли изрећи.

Ја политику не сматрам за таког страшног „баука“ као што се она данас у очима песимиста изчаурила, већ у њојзи видим природан захтев духа човечијег за свој опстанак. Она дакле није у суштини својој „страначка заслепљеност“ или „средство какве сепаратистичне тежње“, већ борба за живот, борба за боље сретније дане појединаца, једнога народа, државе, целога људства. А то је и са свим природно само кад помислимо на потребе животне, спромаштво и горку заслугу једних а богатство, саучешће и хуманитарност других.

Учитељу као човеку, те по томе као члану људске заједнице који извесне жртве принаша, припада и законом утеловљено друштвено односно грађанско право и то као свестан члан било које заједнице, ваља да и ужива. Свесним извршивањем поменутог свога права, допринео је он такође једну веригу ланцу будуће среће својих и по моме мњењу дотле ваља и да се односи то његово делање за бољитак, а даље не. Страначко расправљање или жеља страначког заступљења далеко нека је од њега, јер он за то, нити способности нити терена нема а бога ми то му не допушта ни позив његов.

Способности зато нема, јер ја свесног политичара који одређеној цели тежи, не могу замислити, без подпуног знања историје развића људства и познавања природног закона по коме се друштво развијало и развијати мора; без дубоког изучавања политичне економије и без велике животне праксе стања свију сталежа.

Неспоменуте индивидуалне врлине — које политичара ваља да красе — предпостављам и у учитељу, али поменуте захтеве у њему поричем, јер он справљајући се за оно што је, ни једно од тога изучавао није па ни приватним путем није могао то чинити, јер га обвезни посао у школи и одушевљење у своме раду спречавају у томе.

Сам наставник ако љуби и ако се одушевљава за свој свети позив, мора осећати у себи индиферентност према свему другоме; јер то је просто психолошко правило код специјалиста, да занимајући се интензивно својом струком, нема аперцепције за остало. А баш

да та доктрина и не постоји, ја ипак мислим, да учитељ усавршавајући се у својој струци много више мора радити, изучавати и ван школске обвезе, а да би му остало ма и најмање времена за ино. То ипак не предпостављам ни у једном наставнику да свој позив не схваћа или да не жели усавршавати се.

Учитељ, као један фактор и то моћни фактор, за благостање свога народа има терена у школи. Ту нек почиње и завршује акцију за усређивање људства. Ту развијајући све интелектуалне способности својих ученика; ту чинећи их способним за избор једном свега што је лепо и поштено, морално и човеку досљедно; ту полажући темељни основ и правац будућег му знања: нека положи основ оним дотичнима којих је позив дочекати их као људе у животу да их предводе. Учитељ који је своју мисију овако схватио а по своме уверењу неуморно и делао, спокојан може бити да је све учинио за бољитак својих.

Ако је свој посао савесно вршио, нека не мисли да своме одраслом ученику и у животу даљем ваља да је путовођа. Не, јер ако је при васпитању себи за девизу ставио: ученика тако васпитати да себе што пре непотребним учини у животу васпитаника т. ј. ако му је разум толико разсветлио, да при сваком делању сам себи питања ставља „зашто то?“ је ли то мени потребно, спасоносно?“ „је ли то поштено?“; поред тога ако му је и извесни степен знања дао, онда може бити уверен да му ученик у животу не треба путовођу — јер му је то разум — већ треба зато пријатеља с ким ће заједнички делати с ким тугу и радост делити.

Такође нека се не плаши да ће му ко-год ученика у животу софизмом трудни рад уништити обманувши му ученика са правог пута. Уверен може бити да му је ученик, васпитан по горе реченим начелима, увек снажан лажној мисли на пут стати, јер истина од неистине такав је екстрем, који се одма и при најмањем сравањавању даде познати. Од тога дакле нека се не плаши ни најмање, јер му ученик васпитан: „свашта под строги суд свога разума вргнути“, тако рећи преживајући акцентира све што од других чује.

Већ само на основу реченога тврдо сам убеђен, да наставник не треба да се тепа у спољне ствари живота желећи можда славе у уређењу друштвеног стања такозване политике. Мени се ово тако јасно чини, да не треба ни спомињати оне неприлике које би учитеља стигле иначе у животу од људи. На име, до год код људи влада разум и док год буду индивидуми, све дотле ће и

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

бити, разног мњења у људи. Из овога, опет психолошког извора, какве све горке неприлике стижу учитеља које му живот огорчавају, углед (што му је тако потребан) рунирају — нека кажу они наставници, који свагда проклињу онај час кад у збору прву реч изустеше.

Узевши специјално српско учитељство, на жалост морам признати да то није тако. Наши, особито млади учитељи изишавши у живот, као на какав медени лепак јуре струји друштвеног уређења где падају као невинне жртве, без да су својим падом својима икакве користи нанели. Дочим да су се скучавали ма на оно зашто су способни, не би тако пролазили а и рад би им од ненадмашне користи био за будућност народа им.

За узрок пак овога зла не сматрам толико дотичне, јер они осећајући своју несавршеност, а под утиском амбициозног млађаног духа иду тако где их чекају. Усавршавању своје струке не иду, јер не знају куда! Удружења учитељска немамо где би их старији раширеним рукама дочекали и упутили неизцрпимом извору нектара за насладу своју а срећу народа; а сами између четири зида усавршавати се немају воље, јер их неодоливи млађани дух са својим лаким крилима у друштво гони да им се сви диве шареноме перју.

П. Т.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА, држана у Срем. Карловцима 10. (22.) октобра 1896.

Председавао је Његова Светост патријарх Георгије; присутни чланови: Стеван Лазић, др. Михаило Полит, Теофил Димић и Никола Ђ. Вукићевић као члан и као известилац. Осим споменутих присутан је био и секретар др. Лаза Секулић, а перо је водио први бележник Милан Меанџић.

Већина предмета у овој седници решена је по референтову предлогу.

Поводом смрти Мите Долге бившег школског референта тамишварске и вршачке епархије, исто је место привремено попуњено те је Јован Поповић досадањи учитељ и пр. управитељ панчевачке више девојачке школе привремено постављен на исто место. На његово пак место такође у привременом својству постављен је менаџки учитељ Мата Косовац, управа пак поменутога завода поверена је Милану Мандровићу учитељу исте школе. Удовица покојног

референта Мите Долге добила је посмртни квартал и саразмерну мировину.

На молбу оболеле Милеве Симићеве учитељице више девојачке школе новосадске, подељен јој је допуст на годину дана, а за заменицу постављена Ангелина А. Сандића апсолвирани слуша-лац бечког педагогиума уз саразмерну награду.

За професора мађарског језика, отачаствене повеснице и устава на сомборској мушкој учитељској школи, изабран је Душан Радић, досадањи привр. суплент исте катедре на истом заводу.

Узети су на знање извештаји о учитељској школи у Сомбору, Горњем Карловцу и Пакрацу, као и о вишим девојачким школама у Сомбору, Новом Саду и Панчеву. — Пакрачкој учитељској школи одобрена је свота од 200 фор. ради умножавања библиотеке.

Решено је више призива од мање важности и издато је више учитељских декрета, као што је и избор неких учитеља потврђен.

Стипендије из клирикалног фонда од 80 фор. годишње по-највише су издате оним ученицима, који су исте уживали, те у науци и моралном владању добар напредак показали.

За женску учитељску школу сомборску решено је, да се набаве две нове шиваће машине, као учила за женски ручни рад, пошто су старе сасвим искварене, и исте ће се продати.

„Б.“

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О ШКОЛАМА У УГАРСКОЈ 1894—95.

Овогодишњи министарски извештај о школама је најопшир-нији од свих досадашњих извештаја и доноси податке о школама у години 1894—5.

Дечија забавишта. Године 1894—5. било је 1,047.036 деце способне за похађање забавишта, од ових су 753.497 васпитавани у породици, те по томе фактично је требало да је похађало забавишта 293.542 детета. У 983 забавишта било је 99.781 дете, у 144 стална дечија хранилишта било је 12.448 деце, у 838 летњих хранилишта било је 43.333 детета, те по томе свега 155.562 детета.

За годину дана умножио се број завода са 208 и то највише редовних забавишта. У редовним забавиштима било је 1071 заба-виља и 955 помагачица, у сталним хранилиштима било је 840 забавиља и 57 помагачица. Мушких је било у забавиштима 21, у летњим хранилиштима 46; калуђерица било је 168. Било је 15

забавиља које нису знале мађарски. Целокупан приход на забавиштима износио је 896.015 фор., од чега је на плате сталних забавиља потрошено 399.005 фор. Од редовних забавишта било је 180 државних, 336 општинских, 171 вероисповедно, 39 фондовских, 7 варошких, 172 друштвена, 72 приватна, 3 спахијска забавишта. Држава је трошила на забавишта 138.971 фор. Школа за образовање забавиља било је 12, у њима је радило 102 учитељске снаге, а слушалаца је било 633, трошак на издржавање износио је 47.287 фор. У овој години добило је оспособљење 410 слушалаца, од којих су се 110 приватним путем припремали за полагање испита.

Основне школе. Године 1894—95 било је 2,925.115 за школу способне деце, од тих је од 6—12 године мушких 1.051.683 детета, и женских 1.027.236. Од тих је ишло у школу 2,342.644 и то 1,262.370 мушких, и 1,080.274 женске. Од 13—15 године ишло је у школу 75% мушких и 58% женских. У свакидашњој школи било је 902.375 мушких и 826.291 женско дете. У вишим нар. школама било је 79.400 ученика, у државним школама било је 126.040 ученика.

Од 1000 ученика, лутеранске вере ишло је у школу 899, римокатолика 868, унитарца 861, реформатора 818, израиљца 798, ист. православних 634, и грчко католика само 615 ученика. По језику било је од 1000 Немаца 922, Мађара 843, Словака 841, Срба 790, Хрвата 765, Русина 621, и Романа 595. Највише деце иде у школу у Барањској и Шопронској жупанији, а најмање у Мармарошкој и Торда-Арањошкој жупанији. Неизвињених полудана било је 13·6 милијона. Од ових је 1·4 милијона оглобљено са 42.000 фор.

Школа је било 16.838, од ових су 16.536 основних, 47 виших народних, 232 грађанске, 23 виших девојачких школа. Даље је било 14.224 смешаних школа, остале одељене, 975 државних, 1965 општинских, 5469 римокатоличких, 2112 грчко католичких, 1791 ист. православна, 2310 реформатских, 1397 лутеранских, 47 унитарских, 540 израиљских, 70 друштвених, и 152 приватне школе. Код нас на 900 становника долази једна школа. 1236 школа биле су смештене у приватним кућама, школских дворана било је 26.471. школских вртова било је 8499, а нар. књижница било је у 1525 места, На издржавање осн. школа издато је 19,096.153 фор., од које се своте четвртина подмирила из школских прихода, 13·70% од државе, 30·2% од општина 22·9% од вероисповедних приноса. На

издржавање вероисповедних школа троше политичне општине 2 милијона фор. Просечно на једног учитеља је потрошено 548 фор. а по појединим школама учитељска плата износила је код државних учитеља 769 ф., код општинских 848 ф., код римокатолика 455, код грчко католика 306, код ист. православних 380 ф., код реформата 501, код калвина 527, код унитарца 363, код израиљца 591 ф., у приватним школама 469 и друштвених школа 611 фор.

Учитеља је било 26.396, од тих је 2113 неспособљених, 2732 спомоћна учитеља и 4115 женских. Искључиво у основним школама радило је 21.041 мушки и 3225 женских. У државним школама било је 1292 учитеља, у општинским 4600, у римокатоличким 8614, у православним 2182, у грчко католичким 2089, у реформатским 3012, у калвинским 2154, у унитарским 54, у израиљским 996, у приватним 263 и у друштвеним било је 140 учитеља.

Од 12.606 општина њих 10.586 су издржавале свака за себе своје школе, 1761 општина је издржавала са другом општином заједнички своје школе, а у 127 места није ни било школа.

Између виших нар. школа било је 15 за мушке и 32 за женске, у њима је било 188 учитељских снага, од тих су 90 учитељица, ученика је било 485 мушких и 1467 женских. Годишњи трошак на ове школе износио је 160.096 ф. Од грађанских школа било је 95 за мушке и 138 за женске, у овима је било 14.792 мушких и 17.680 женских ученика. У тим школама радило је 1579 учит. снага, од којих су 589 учитељица.

Виших девојачких школа било је 23. У њима је радило 337 учитеља, а похађало је 4165 ученица.

Учитељских школа било је 72, од тих су 49 за мушке и 22 за женске и једна за васпитатељице. У овим заводима радило је 768 учитеља, а похађало је ове школе 4826 ученика; од учитеља на овим школама само су 394 редовни, остали су спомоћници. Од ученика било је на свршетку школске године 3091 мушки и 1735 женских. Године 1894—95. издато је 1428 учитељских диплома и то 908 за мушке и 423 за женске учитеље осн. школа; 32 за мушке и 65 за женске учитеље грађанских школа. Од 1870 године издато је 27.613 учитељских диплома.

Виших трговачких школа било је 35, у којима је радило 378 учитеља, а било је у њима 4684 ученика. Даље је било 14 течајева за женске из трговачке струке, у којима је било 450

www.ub.rs

ученица. Трговачких и занатлијских шегртских школа било је 416 са 60.191 учеником и 1920 учитеља.

„Népt. lapja“.

М. Б.

ЈЕРЕМИЈА МАЂАРЕВИЋ

православни српски епископ будимски итд.

По вечитим, светим и нама непознатим плановима божанскога промисла, деветог дана једанаестог месеца ове године позван би преосвештени епископ Јеремија из овог кратког и привременог живота у живот бескрајни и дивни у вишњим обитељима премилостивог Створитеља и Оца нам небесног. Оседевши у светом раду око обделавања врта Господња и окруњен круном првосвештеничком, с престола светитељског прелази он у обитељи вечног покоја и вечног торжаштва, да с ликовима анђелским сдружен, пред небесним престолом прославља непрестано и вечито Бога добротвора свога, коме је тако ревносно, тако свето служио у цркви земаљској.

Није се ето још ни једном земља обрнула око сунца — од онога дана — када је покојник Духом светим наречен и предизбран, примио потпуну благодат свештене службе — епископство, — и већ му се смирена и вечна душа од тела одваја, да одлети и да се настани у земљи лепшој, у пределу питомијем; а трошно и слабо тело ето хита, да се преда земљи, да јој врати оно што је њено по светој речи Господњој: *јер си прах и у прах ћеш се вратити.**)

У особи упокојеног епископа са хоризонта овопределне православне српске цркве, ишчезла је једна сјајна звезда, чији сјај је надмашио друге и чија величина далеко већи обим запремаше од осталих. Али не треба држати, да се тај сјај и та величина манифестовала неком бурном и необичном појавом, не она је била неопажена, јер је носилац њезин био редак, савестан и неуморан раденик у великој служби свештенства, чији рад једини судија небески у стању је достојно да награди. Сјај и величина покојника нашег тек се у последње време опазила у упознала, када је за ревносно и пожртвовано делање своје, Духом Божијим узведен био на највиши ступањ достојанства у цркви земаљској и у чин епи-

*) Бит. III. 19.

WWW.UNILIB.RS

Ускопски. У вршењу свештеничких дужности бејаше покојник јединствен; с тога бејаше од својих верних срдечно љубљен и поштован, а од припадника друге вере вазда искрено уважаван. За школу је учинио врло много, јер је познавао у уважавао вредност њену. У њему је и српска школа и српско учитељство изгубило велика пријатеља, одушевљена и делатна бранитеља.

Блажени покојник родио се у толианској жупанији у Батосеку, 1822. године. По свршетку основних, гимназијалних и богословских наука, рукоположен је 1844. године 1. фебруара за ђакона, а 2. истог месеца за јереја и исте је године јула месеца постављен за пароха у Кишфалуби, а 1847. године постао је намесником мохачког протопресвитерата. За пароха будимског наименован је од будимске епархијалне консисторије године 1864; блаженоупокојени Арсеније Стојковић произвео га је за протојереја и намесника будимског протопресвитерата.

Године 1895. децембра 4. (16.) св. Синод карловачке митрополије, изабрао га је за епископа будимског, и по пријему монашкога чина свечано је посвећен ове године на св. Три Јерарха.

Као грађанин угарске престонице био је он врло уважена личност. Кроз дуги низ година бивао је вазда биран за члана градског представништва, а у том својству декретом је добио 1879. године од Њ. ц. и ап. кр. Величанства превише признање.

Погреб му је свечано обављен 13. (25.) новембра т. г. Опело је одржано у катедралној сент-андрејској цркви на коме је чинодјејствовао Њег. Светост патријарх *Георије*, Њег. Високопреосвештенство епископ вршачки *Гаврил*, с многим свештенством, а присутне су биле многе корпорације и отличне личности. Опроштајни говор држао је парох пештански протојереј Симеон Костић. — По опелу земни остаци покојникови положени су у епископској гробници у саборној цркви, да чекају онде ускрснуће и последњи дан. — Смрт високог покојника оглашена је и у престоном граду наше митрополције — Ср. Карловцима — и по подручној му дијецези.

*

Блажен је тај пут којим ти је пошао дух првосвештеничке цркве Христове; блажен је јер те избавља тегоба скопчаних са животом у овој долини суза и туге; блажен је, јер те уводи у живот бесконачни и јер те пресељава у страну светлости, где не постоји тама, где се не чују вапаји и уздасаји, где престаје бол, где царује мир и блаженство; блажен је јер те прибројава лику оних с којима ћеш да хвалиш Госиода на небесима и на висини, да Му

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

појеш песму нову и хвалу у сабору светих, да хвалиш Бога у светињи Његовој и да га преуносиш на тврђи славе Његове.)* — Ради хришћанског живота твог Господ ти отвара врата раја свог, а зарад дела твојих народ ће те се вечито сећати и благосиљати, кличући ти преко гроба: Лака ти црна земља свети владико, покој ти души, успомена ти славна и вечна!

Ст. С. Илић.

*) Пс. 148., 149., 150.

У понедеоник 21. октобра о. г. око 5 часова у вече, разнесе се по целом Сомбору тужна вест, да је уважени грађанин сомборски и ваљани Србин Јустин Коџовић, после одвећ кратка боловања тихо у Господу преминуо. Вест ова у толико је тужнија била, што болест покојникову — и ако је многима била позната — нико није за смртоносну држао.

Покојник је рођен 18. маја 1836. године из знамените и велике породице Коџовића. — Име Јустин добио је с тога, што је то било монашко име рођеног му ујака Јустина Јовановића православног епископа будимског, који је мало пред тим у младости својој преминуо. — Основно васпитање и наставу добио је покојник у родитељском дому и сомборским основним школама, гимназијалне пак науке слушао је у Врбасу и бечком Терезијануму. По свршетку гимназијалног течаја одао се на политехнику и исту је свршио у Будимпешти.

По свршетку наука био је само три године велики варошки мерник сомборски, уз рођеног му брата Антонија бившег градског начелника и земаљског посланика сомборског те добротвора сомборске сирочади; потоме се одао економији, живећи тада само за породицу своју и за народ свој, који је неизмерно љубио.

Са својега рада Јустин Коџовић је био позната и важна личност, како у местним сомборским, тако исто и у општим народним стварима.

Као *грађанин* сомборски и вирилни члан представништва, бејаше он свагда бранилац Срба и српских тежња у овоме месту; глас његов многе је поражавао и мишлењу његову и сами противници уступаху.

Као *члан црквене општине* сомборске и као вођа извесне струје у нашем местном автономном животу, бејаше он вредан и заузимљив раденик на корист црквене општине наше и српских народних школа наших. — Много година бејаше он и председник „Српске читаонице“ сомборске, те, ваљада, најстарије задруге своје врсте у овамошњем Српству.

Као *члан црквено-народног Сабора* и заменик *члан Саборског Одбора*, учинио је он велике услуге цркви својој и народу своме. Сваки важнији и знаменитији рад Саборског Одбора тесно је скопчан с именом и радом његовим, а свако подузеће његово у овом погледу, доносило је обилне користи. Своју мудрост и своје искуство свагда је радо и драговољно на расположење стављао стварима свога народа, на чему му сваки родољубиви Србин искрено признање и истинску благодарност одати мора.

Као *хришћанин* бејаше он велики поштоватељ свете православне цркве и њезиних светих установа.

Као *човек* бејаше он кротак, мирољубив и добра срца, да ће му с тога спомен код овдашњег српског живља вечит остати; људи су га с тога поштовали, волели и велико му поверење поклањали. Тиха и блага нарав његова побеђивала је и најжешће противнике му и водила га је вазда напретку, стварајући од особе његове опште љубљену и високо уважену личност.

Као *Србин* бејаше он истинити чувар свих лепих обичаја нам народних, и у кући његовој — која је у Сомбору једна од првих кућа по образовању — вазда се српски мислило и говорило, и том лепом и милозвучном језику није се претпостављао ни један други т. зв. „модерни“ језик, као што се то на жалост чини у многим отменим српским породицама по страним местима.

Као *главу породице* познавасмо га као узорита супруга, њежна, блага и озбиљна оца, који је своју децу брижљиво васпитао и учинио од њих људе који су достојни, да прва места заузму у општем грађанском и у посебном нам народном животу.

Величанствени погреб покојников, обављен је 23. октобра по подне. На спроводу бејаху заступљени сви слојеви грађанства и сви просветни заводи српски са својом управом и наставницима. Чино-

дјејствовао је високопречасни протојереј г. Љубомир Купусаревић са шест пресвитера и ђаконом, а на кору је тужно и врло лепо из почасти појао мешовити лик приправника и приправница са учитељских школа, под хоровођством приправника Спасоја Ст. Томића, врсног ученика наставника му г. Драгутина Блажека.

При крају опела држао је професор мушке учитељске школе г. Мита Калић духовит говор, у коме је истакао врлине и заслуге покојникове.

Одајући овом приликом последњу пошту сени уваженога покојника, желимо од Господа мир праху његову и вечну успомену!

Ст. С. Илић.

ГОВОР*)

на опелу покој. *Јустину Коњовићу*, члану Саборског Одбора држао у Сомбору 23. Октобра 1896. **Мита Калић** проф. срп. учитељ. школе.

Тужни зборе!

Пре осам дана још сеђаше сретан отац један у кругу миле породице своје, уживајући у замисли тој: како ће за кратко време постати деда који ће мило унуче на колону љуљкати и тепати му, и како ће остале синове а свршене људе, да ижени а јединицу, мезимицу своју да удоми; — али не примети јадан, како му је коштуњави пакосник леденим осмехом над главом замануо смртносношу оштру косу. И севну коса, — и чу се врисак — и забрујаше звона. И онога коме на породичној срећи сви до јуче завидесмо, ево оплакујемо овде; којегасмо румена и у ходу права, пред нама лежи блед, — а с киме се свугде састајасмо: на збору, у одбору и скуповима тога тамо нема више, јер му се на празну месту његову вије црна застава.

Па где је та чврста веза што нас за овај живот везује, кад ни крепко здравље, ни нежна брачна љубав, ни угледни положај у друштву, па ни само богатство, није у стању да задржи страшну холујину смрти да нам лађу живота у бездну мора не баци да је таласи саране? Где је та сила у коју се уздамо? Где је слава на коју се гордимо? Где ли су ти мудро срачуњени планови што их тако поуздано за будућност удешавамо? — Зар је све то само лако перце којим се ветрић судбине титра? Зар сва

*) Ова импровизација написана је изненада пред само опело, да тако заслужан човек без помена не остане.

та велемоћ љуцка да међу четири даске у уску гробницу стати може? Не тужни зборе. Има нешто што добра човека још и после смрти са овим светом спаја, а то је сећање на врлине и заслуге његове. И наш нигда непрежаљени покојник као човек предуспретљив, услужан и скроман, као вредан поштен и чуваран, као савестан и срца милостива имађаше врлина ради којих ће му остати вечан спомен у кругу његових захвалника, међу сабраћом, суграђанима па и у народу.

Та сетимо се само, како се својски заузимао за једну уважену али ојађену породицу српску, кад ова по несрећи на прецац изгуби одбрану и ранитеља свога, човека славна у књижевности нашој, како јој врли покојник притицаше у помоћ — утехом пријатељевом званичним утецајем, само да јој боле ублажи и стање олакша.

Као веран син свете матере цркве православне доказивао је љубав своју долажењем на службу божју, а особито прослављањем св. Јована Крститеља, патрона и заштитника дома свога, коју је славу по правом старинском српском обичају свечано обдржавао; као реван члан општине бринуо се за поредак њен, а као пријатељ школе и просвете народне улагао је сву снагу, искуство и умеће да све те једине још светиње нам народне очува и унапреди. Ту своју љубав није износио на видик са шумом, не у сјајним и китњастим говорима, говора самога — ради, већ засведочавао делом — тихим постојаним али тим успешнијим.

Као прави и искрен родољуб одужио се народу српском што му је честитим породом синовима и кћерју умножио број, а стеченим знаменитим иметком обогатио имање народно — а то је већа задужбина него кад ко остави штипендије, а празну кућу изумрле породице српске. — Но ко у овом тренутку жалости и узбуђења да поброји све особине, добра срца и поштене душе покојникове, ко ли да измери тежину удара који му верну супругу, благодарну децу, ојађене пријатеље и поштоваоце снађе, када се важност једнога добра тек само тада оценити може кад смо га за навек изгубили.

Као у позну јесен што се лист за листом — с дрвета нечујно спушта — попада, — тако се врли покојник наш утаја из загрљаја својих — милих — и драгих, који поражени изненадним громом тим, своју несавладиву тугу сузама и јецањем исказују. — Па као што се при заоду сунчеву блиста роса на зелену лишћу

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

тако су и при залазу твоме у вечити запад врли покојнице, забли-
стале сузе жалоснице у очима нашим, сузе захвалнице оних, ко-
јима си ти какво добро учинио, сузе опроштајне твоје нежне и
неутешне љубе, сузе благослова твоје деце и сузе пратилице тво-
јих рођака и пријатеља.

Пошао с Богом предраги покојнице наш и нека ти лако
буде крило, мајке наше, црне земље.

Дописи.

Осек, 6. Новембра 1896. — Благородни господине уред-
нице! Онај чланак под насловом „Читање“ од Аџића који је пре-
штампан у 8. броју Шк. Листа, особито је на мене утицао, и ја
прочитавши га помњиво, толико ми се тај метод допао, да сам се
одлучио и ја, да га уведем у мој разред при читању. То сам учи-
нио баш данас 6. Новембра између 9. и 10 часова при српском
читању 26. броја под насловом: „Уљудан и неуљудан.“

Радио сам овако: „Децо! Извадићете српску читанку. Један!
(они ухвате за књигу). Два! (они сви уједан мах подигну преда се).
Три! (сви спусте на скамију),

Отворите и нађите 26. бр. „Уљудан и неуљудан.“ Пазите!
Ја ћу вам прво прочитати да знате како треба читати! Пазите
сви у књигу! Ја им лепо јасно и умереном брзином прочитах.

Сад ви сви прочитајте, ово исто, али заједно. Немојте тр-
чати и журити се! Немојте јако викати! Где је тачка станите.
Они читају. Ово је за њих новост, па су још невешти. Неки се
журе, неки заостају. Ја их опоменух и поучих. Они се поправише,
па сви сложено читаше. Кад су довршили читање, рекох им: „Скр-
тите руке! Сад сви заједно прочитајте то исто, али не смете викати,
већ шаптати да се једва чује. Они тако прецизношћу учинише,
да сам се и сам радовао. По неки се смешкали на ову новост;
ја им тада дадох одмора, а међу тим сам им ја, својим речима
исприповедио. Кад сам исприповедио рекох им: „Сад опет про-
читајте то исто, али да нисам видео ни једног да шапће или да
миче устима! Почните!“ Они почеше читати скрштеним рукама
мало се нагнувши клупи.

Тишина у школи. Ја сам чекао с неописаним стрпљењем, да
видим какав ће бити успех од тог новог метода. Један по један

се исправљаху и мирно седећи смешкаху се на мене. Знак да им се допада. Кад сви довршише рекох:

„Затворите књигу!“ И онда прозивах прво најбоље да ми својим речима исприповеде оно што су читали. Неописани, неочекивани успех.

Они приповедаху с лакоћом и потпуним разумевањем. Пошто сам $\frac{3}{4}$ испитао, онда сам захтевао од ученика да читају од тачке до тачке ради естетичног читања. — Не би било згорег да и други покушавају овај метод.

С поздравом Ваш благодарни бивши ученик

Душан Ћурић, срп. нар. учитељ осечки.

*

Алексинач, Новембра 1896. — Учитељска школа у Србији. — Србија је до пре године и по дана имала две учитељске школе, а тада је нишка учитељска школа затворена због великог ђачког нереди. И тако Србија сада има само једну мушку учитељску школу, која је у октобру ове год. пресељена из Београда у Алексинач, у нову лепу зграду. Свечано отварање школе и освећење нове зграде било је у недељу. 21 октобра о. г. На свечаност је био дошао и Министар просвете са госпођом. Свечаност је отпочела у цркви са свечаном св. литургијом и призивањем Св. Духа на ученике Учитељске школе, продужена је у школској згради, а пред њом је завршена. Завршена је народним колом, које се вило пред школом цело после подне, исплетено од ђака и наставника, грађана и грађанка историјског града Алексинача. — Нова зграда је лепо двоспратно здање, у модерном ренесанс стилу, са 12 одељења за учионице, кабинете, и канцеларије и великом дворницом, која иде у вис за оба спрата. Ово здање стаје 110.000 динара, а подигла га је општина алексиначка за своје основне школе, па га је, кад је било готово, драговољно уступила за Учитељску школу. — И ако Учитељска школа губи много, у погледу општег образовања ђачког, тиме што је пресељена из престонице у мали Алексинач, опет надати се, да ће у накнаду за то добити уредно земљиште за практичне радове из пољопривреде, чега није могла имати у Београду, и да ће због веће јевтиноће, ђаци, са својим благодејањем од 30 -- 40 динара месечно, моћи боље излазити на крај но у Београду. Ове године уписано је у I. р. 42. у II. р. 43. и у III р. 26, свега 111 ученика. У учитељској школи у Србији ове је године по други пут проширено учење од три на четири године, али ове

године неће бити четвртога разреда, већ од идуће, 1897/8. школске

године
www.unilib.rs

— т. —

НЕКРОЛОГ.

† *Милева уд. Цветић рођ. Поповић*, ћерка бившег заслужног катихете српске учитељске школе почившег јереја Димитрија Поповића, преселила се у вечност напрасном смрћу лицем на св. Воведеније пре подне спремајући се да пође у цркву на молитву, у 53. години живота свог, на неизмерну тугу своје ојађене и болне мајке, која је њу једину, као потпору старости своје имала. Сутра дан 22. новембра после подне по обављеном опелу у св. Ђурђевском храму, предано је тело покојничино матери земљи у породичној гробници на св. Успенском гробљу овдашњем. На спроводу и на опелу из почасту су присуствовали ученици мушке учит. школе са својим управитељем и катихетом. — Мир праху њеном и вечна јој успомена!

† *Зорка Милутиновића* учитељица ниже пучке школе у Иригу преселила се у вечност после дуготрајног боловања 8. октобра т. г. Покојница је свршила учитељску школу у Сомбору, у седамдесетим годинама овога столећа, и била је вредна и ваљана учитељица. Тешка суха бољетица кињила ју је више година и она да си одлакша и живот сачува тражила је лека на све стране, али јој измучена најзад подлеже. — Лака јој била црна земља и вечна успомена!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српска мушка учитељска школа у Сомбору. У недељу 3. новембра о. г. на Ђурђицу, навршило се равно осамдесет и четири године како је учитељска школа отворена у Сент-Андреји, а уједно се тај дан навршило осамдесет година од како је иста школа у Сомбору пренесена. — Реченога дана је управитељ учитељске школе у присуству професорског збора и свих ученика исте школе, пре службе божије у великој дворани заводској држао говор, у коме је укратко изложио прошлост овог најстаријег завода српског ове врсте. — Занимљива је истина, да су Срби имали учитељску школу далеко пре него Енглези. — Желимо овом старом и корисном расаднику српске просвете, да и на даље још дуго и много поради на корист Српства, распростирући по Српству вредне учитеље подмлатка народног.

Четрдесетогодишњица. Стари и уважени учитељ сентомашки и велики пријатељ „Шк. Листа“ г. Нестор пл. Миковић, славио је 3. (15.) нов. четрдесетогодишњицу свог ревносног и плодног учитељског рада. Ову свечаност привредили

су му његови бивши ученици. — Слављеник је у свом стану примао многобројне честитке, а и са стране је добио преко 80 које писмених, које брзјавних поздрава, међу којима беху и честитке Н. Ђ. Вукићевића, дра Ј. Туромана, др. С. Бакића, М. Јовановића, П. Аршинова и др. — Слављеник је тронутим гласом захвалио својим бившим ученицима на честиткама и очински их је опоменуо, да се слажу и да буду добри Срби. Ученици су му поднели на дар дивно израђен албум, у вредности од 100 фор., са својим подписима. У част јубилару одржан је бајкет, који је сјајно испао. — Бележећи ову лепу и ретку појаву, желимо слављенику, да га Бог још дуго одржи чила и здрава на корист српске просвете и српског подмлатка. Живео!

„Б.“

Анкета за састав еуроучених књига за основне школе, под председништвом Њег. високопреосвештенства епископа бачког *Германа*, одржана је 4. 26. новембра о. г. Присутни су били: пречасни протојереј Јован Борота, Мита Нешковић, Аркадије Варађанин, Ст. Жекић, Т. Костић, Д. Стојшић, Ј. Миковић, Ђ. Милић. — Седница је одржана реченога дана пре и после подне. Израда нових учевних књига за науку вере, поверена је следећим особама: Библијске приче и животописи — Јеврему Миковаћу учитељу сентоманском уз припомоћ Душана Стојшића учитеља севћанског; Основне истине хришћанске науке — протојереју Јовану Бороти; Литургија, Ђорђу Милићу учитељу новосадеком уз припомоћ Таназије Костића учитеља фелдварског. Упуство по коме ће учитељи предавати речене књиге написаће Мита Нешковић жуп. школ. надзорник у Беловару с Аркадијем Варађанином управитељем в. д. школе новосадске.

Избори и постављања учитеља. Атанасије Костић учитељ у Фелдварцу изабран је за учитеља у Новом Саду. — Душан Гуцуња учитељ у Модошу изабран је за учитеља у Фелдварцу. — Каменко Чешљар изабран је за учитеља у Госпођинци. — Зорка и Даница Томићеве оспособљене учитељице постављене су за заменице у Турији.

Угарски држ. школски конгрес. Министар просвете дозначио је у име трошкова за земаљски школски конгрес 4000 фор. из државних средстава.

Похађање школе у Галицији. Поред свега тога што је у похађање школе у Галицији обавезно, ипак 750.000 деце не посећују школе из тог узрока, што нема довољно школа. Најјадније је стање у том погледу у окупацима Станислав, Ресов, Подворна, Флумац, Бохородоцани и Хороденка у којима 60% деце одрасте без икакве школске наставе и васпитања. Заиста жалосна слика.

Женске учитељске школе у Галицији. Ове школске године отворена је једна приватна женска учитељска школа у Лавову и једна у Коломији. У Лавову је основао поменуту школу управитељ јавне учитељске школе, па ће управљати њоме, док не буде добила право јавности; у Коломији пак основало је учитељску школу госпођинско друштво. — У Галицији је врло велика потреба у ваљано спремној учитељству.

Школа за глуво-неме у Београду. У месецу новембру текуће године отворена је у Београду школа за образовање и васпитање глуво-неме деце. Ову школу је установило друштво „Краљ Дечански“. Ове године примљено је 15. ученика. Деца која су врло сиромашна добивају у заводу бесплатно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.ub.rs

стан, храну, одело и наставу, а имућни родитељи плаћају 600 динара на годину. Управитељ завода је г. Коста Ђ. Николић професор.

Ручни рад у мушкој школи. Друштво за увођење ручног рада у мушким основним школама у Краљевини Србији отвара новембра месеца текуће године у Београду на Дунавском крају радионицу, у којој ће радити ученици III. IV. и V. разреда основне школе. Часови из ручног рада држаће се до 12 часова пре подне тако, да ће сваки разред имати по 3 часа недељно. Исто удружење намерава да приреди курсе за учитеље из Београда и околине, што ће зависити од одзива учитеља.

Скупштина учитеља у Немачкој, држана је ове године 20. септембра у Липисци. Градски већник др. Шмид, који је држао поздравни говор, истакао је, да је Саксонска била прва немачка држава, која је завела обавезну продужну школу, а град Липиска је опет у томе предњачио, јер је за своје школе исте врсте учинио много више, него што и сам државни закон захтева. По статистичким законима на истој скупштини саопштених, била је заведена обавезна продужна настава у девет немачких држава. По врстама продужних школа у Немачкој су обртне продужне школе најбоље и најнапредније, економске и трговачке су средње руке, а најслабије су женске продужне школе.

Учитељи на свеучилишту. У Прагу су отворени течајеви за учитеље на тамошњем свеучилишту, и то за изучавање математике, физике и хемије. Предаје се два часа седмично. Семестрална је такса 5 форината. Ове — као прве године — уписало се на такве течаје преко сто учитеља народних школа.

РАЗНО.

Послывљење. За патријаршеског мандатара обудовљене будимске дијецезе, постављен је високопречасни господин протосињел Лукијан Богдановић.

Споменик Ивану Филиповићу. Наша браћа Хрвати, покренули су мисао, да се покојном Ивану Филиповићу од добровољних прилога подигне достојан споменик. — Проглас издан у томе смислу доносимо у целини у овом броју нашега листа, скрећући на њ пажњу учитељства нашег.

Избор Митрополита. Свети Синод велике цркве цариградске, каноничким гласањем изабрао је 9. октобра т. г. између тројице кандидата, на упражњену катедру обудовљене митрополије сарајевске, Нег. Високопреосвештенство господина *Николаја* (Мандића,) досадањег митрополита зворничко-тузланског.

Стогодишњица Јована Гавриловића. Ради прослављења стогодишњице рођења великог добротвора учитељског блажено почившег Јована Гавриловића, држао је Главни Одбор Учитељског Удружења у Београду свечану седницу у основној школи код Саборне цркве, дана 24. новембра, на дан св. вел. мученице Екатарине у 10¹/₂ часова пре подне. — Као трајна успомена на ову стогодишњицу решено, је да се у Београду оснује *школски музеј*.

Поплаве. Услед великих киша, у Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Старој Србији и Македонији, силне су се воде разлиле и поплавиле силне просторе, починивши велику штету и огромну несрећу онамошњем на-

роду. У цели да се несрећнима помогне образовали су се одбори, који ће примати добровољне прилоге и међу ојаћеном браћом нашом делити.

Женска задруга. У Сомбору су неколико родољубивих госпођа покренуле замисао, да се оснује женска задруга; том приликом уписало се око сто шездесет и осам госпођа. Конституишућа скупштина одржана је 24. новембра о. г. на дан св. вл. мученице Екатарине у 2 часа после подне у великој дворани мушке учитељске школе сомборске. Том приликом је задруга само привремено конституисана и тек пошто донесена правила буду, од високог министарства потврђена, почеће она свој јавни рад. — Задруга је узела за патрона свога Пресвету Богородицу и славиће као своју славу св. Воведеније. Поздрављамо ову лепу појаву врло радосно и желимо јој напретка на корист српске свести.

Осамдесетогодишњица. Катихета новосадске в. дев. школе и парох новосадски, впреч. протојереј *Павле Балта*, прославио је у кругу своје породице и својих најближих пријатеља и познаника свој осамдесети рођени дан. Том приликом су га потражиле и све његове садашње ученице, те му ердачно честитале. Честитамо му и ми и кличемо: Живио!

Исправак: У прошком броју поткрала се једна погрешка у некрологу књижице Олге Данилове. Наиме тамо стоји да је блаженоупокојена књижица била „рођена“ сестра Господара Црне Горе, а треба да стоји „једина“, што овим исправљамо.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Правили (Канонес) православне цркве с тумачењем. Радња *Никодима* епископа далматинског. Књига II. Нови Сад. 1896. Наклада књижаре А. Пајевића. Цена 7 круна или 8 динара. Штампарија Ђорђа Ивковића. — Изашла је ево из штампе и друга књига правила православне цркве, израђена трудом првог богословског књижевника у Српству, епископа далматинског преосвештеног дра *Никодима*. Свакоме који би год хтео и желео упознати се с канонима наше св. цркве пружена је ево прилика појавом, овог зајета огромног и мучног рада. За уређење оваковог дела, осим дубоке науке потребна је и велика воља сдружена с истрајношћу. Књижевни рад епископа *Никодима* чини епоху у богословској књижевности нашој, са чега ће му и историја књижевности ове врсте записати име златним писменима на страницама својим. Дао Бог Свемогући, преосвештеноме епископу *Никодиму* здравља, и дуга живота, да нам још много користи оваким племенитим радом.

Велика споменица из Русије. Свеска прва. *Писма из Москве са крнисања Николаја II. Александровића руског цара и Александре Феодоровне руске царице.* (са више слика.) Написао Арса Пајевић. Цео чист приход ове књиге намењен је фонду дра Ђорђа Натошевића за удове и сирочад учитељску. У Новоме Саду. Издање књижарнице А. Пајевића 1886. Цена 60 новчића или 1. дин. 30. пара дин. Штампарија Ђорђа Ивковића.

Из пера „Чика-Арсена“ после мале споменице из Русије с погребца цара Миротворца Александра III. Александровића, добила је у руке српска читалачка публика прву свеску велике споменице, са веселих и свечаних дана

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

светог крунисања цареког у старом престоном граду Русије — Москви. Чи-
тајући ова писма, која су таком лакоћом и живошћу написана, човек се и
нехотично заборавља, да је у својој соби и у свом завичају и нехотично забо-
равља да је крунисање већ прошло, те држи да је посред белокамене „матушке
Москве“, да је у саборном св. успенском храму, да гледа силнога и побожнога
цара с породицом, рођацима, великашима и гостима му. Ради веће пуноће и
бољег ефекта, књизи овој додате су и многе лепе слике, помоћу којих човек
добија најпотпунији појав о бившим великим крунидбеним свечаностима.

По лепој изради, по укуеним сликама, по дивној садржини и по сврси
којој је чист приход од ове књиге намењен, цена јој је по све умерена и
треба да ју свака родољубива православна српска кућа набави.

Желимо да нам вредни писац ове споменице, што пре пружи уживање
издањем на свет и осталих утисака стечених у Русији приликом ових светлих
и ретких дана.

Макарија митрополита московскога *Православно Догматичко Војсло-
вије*. Други део. По трећем издању превео и где где допунио Митрофан Шевић
архимандрит хоповски. У Ср. Карловци, српска манастирска штампарија 1896.
Цена је 4 круне. Са појавом овог другог дела догматике, српска богословска
књижевност обогаћена је потпуном догматиком, потреба која се давно осећала
у нас. Нарочито је корисна ова књига за богословске заводе наше, у којима
се овај велеважни предмет по руским књигама (чији језик не знају сви уче-
ници) предавао. Књига је помно преведена и укусно израђена.

Српски Пчелар илустрован орган за српске пчеларе. Заштитник листу
је Њег. Светост Патријарх Георгије; главни уредник Јован Живановић; одго-
ворни уредник Иван Маширевић. Излази један пут месечно. Цена је листу
на годину 2. фор. или 5. динара. — Почетком пчеларске године — 1. октобра
— почео је у Ср. Карловцима излазити лист горњег наслова, намењен свима
онима, који се баве и који милују пчеларство. О потреби оваког листа нема
сумње, а о ваљаности његовој јамчи нам име, у пчеларском свету врло добро
познатих му уредника. Од наше стране нека је топло препоручен српском
учитељству, које је на првом месту позвано да у народу шири племенити и
корисни пчеларски рад. Претплата се шаље уредништву у Ср. Карловце.

Ишла је из штампе: *Православно српско црквено ијеваније* по
старом карловачком начину за мешовит лик удесио Тихомир Остојић. Друго
прерађено и попуњено издање. Колико је ово дело попуњено може се видети
по том што у првом издању беше 88 комада, а у овом има 155. Главни на-
слови су ово: Служба св. Јована Златоустог, Уметци о празницима, Уметци
о служби св. Василија. На архијерејској служби, Пређеосвећена служба, На
јутрењи и вечерњи, На призивању и благодарењу, На погребу. Све песме су
ту које кор у тим приликама поје. У додатку су још Глас господен и остали
тропари што се поју на освећењу воде и Преславнаја днес и остале духовске
стихире. Да би љубитељи нашег црквеног појања добили појма шта има у
овом делу, наводимо, да има: 3 Алилуја, 13 Достојних и свих 16 ирмоса, 7
Херувика (са Вечери твојеја, Да молчит и Ниње сили), 11 причасних, велико

Свјат и Свјете тихи, сви тропари и кондаци празнични, светосавска песма итд. Г. г. свештеници, учитељи, богослови и певци моћи ће употребити сопран као ручну књигу, с тога ће се сопран продавати и за себе. Уза сваки глас додато је кратко правило црквено за ликовођу и певаче. Цена: сопран сам за себе 1 ф. 50 н. алт 1 ф. 25 н. тенор 1 ф. 50 н. бас 1 ф. 25 н. Сва четири гласа кад се заједно купе стоје 5 фор. Може се купити само код Управе Српске Вел. Гимназије у Новом Саду.

Још смо примили на приказ и следеће књиге од књижаре Велимира Валожића из Београда: 1. Молитвеник за домаћу и школску потребу цена 30 пара дин. 2. Наука Хришћанска за ученике и ученице III. разреда срп. осн. школе 30 пара дин. 3. Одговарања на вечерњи и литурђији и молитве за ђаке основне школе. 30 пара дин. 4. Приче о празницима са сликама за ученике I. и II. раз. осн. шк. 50 пара дин. 5. Нови Буквар 30 пара дин. 6. Лекције из српског језика за II. разред гимназије од Стојановића 1 динар 7. Српска граматика за III. разр. гимн. од Стојановића 1 динар 8. Српска читанка за средње школе књига прва за I. и II. разр. од Тошића и Шевића 1·60 динара 9. Велики српски декламатор. 1 динар 10. Нови декламатор. 50 пара дин. 11. Српска историја са сликама за IV. раз. основне школе XIV. издање 80 пара дин. 12. Историјска песмарица са једанаест слика за III. и IV. раз. осн. школе 80 пара дин. 13. Ћачка песмарица I. и II. разр. 20 пара дин. 14. Ћачка песмарица III. и IV. разреда 20 пара дин. 15. Школска песмарица за I. и IV. раз. осн. школе 25 пара дин. 16. Дечије игре за I. и IV. раз. осн. школе 30 пара дин. 17. Историја средњег века превод с француског. 1·50 дин. 18. Земљопис са познавањем природе за II. раз. осн. школе 50 пара дин. 19. Рачунски задаци за ученике III. раз. осн. школе 60 пара дин. 20. Рачунски задаци за ученике IV. раз. осн. школе 60 пара дин. 21. Мала рачуница од Јовића 50 пара дин. 22. Познавање природе за III. раз. осн. школе 40 пара дин. 23. Познавање природе за IV. раз. осн. школе 60 пара дин. 24. Познавање природе за III. раз. осн. школе (за сва три царства) 60 пара дин. 25. *Caesaris commentarii de bello gallico* 1·50 дин. 26. Логика за средње школе 1·50 дин. 27. Васпитне казне и награде, два питања из области науке о васпитању 50 пара дин. 28. Занатлијско књиговођство за наше занатлије 60 пара дин. 29. Карта Краљевине Србије 50 пара дин. 30. Карта Српске земље на Балканском полуострву 1 динар. 31. Човечије тело грађа, његова и органи 2 дин. 50 п. д.

Српско великобечкеречки календар за просту годину 1897. Година тридесета. Издање српске књижарнице Ј. Грчића Вел. Бечкерек. Српска штампарија Ј. Грчића. 1896. Цена 10 потура или 20 новчића. 40 пара динарских.

Гуслар српски народни календар за просту годину 1897. Година трећа. Издање српске књижарнице Ј. Грчића. Вел. Бечкерек. Српска штампарија Ј. Грчића. 1896. Цена 50 потура или 25 новчића. (50 пара динарских).

П О З И В.

Угарски земаљски закон од 1891. XV. з. ч. наређује, да су све општине, којих непосредна плата износи 15.000 фрти односно имање, дужне по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
дићи забавишта, уточишта, летња сиротишта и т. д. за децу од 3—6 година. Земаљска влада, а и политичне општине установљавају такве заводе, а дозвољено је и црквеним општинама, да вероисповедна мало-дечија забавишта подижу.

Према томе и неколико српских црквених општина подигосе у својој средини и о своме трошку мало-дечија забавишта у којима ће се деца забављати на српском језику.

Но подизањем срп. вероисповедних забавишта још није отклоњена сва опасност, а која се у главном састоји у каквоћи васпитнога градива. Шта вреди, ако је забавиља душом и срцем Српкиња, ако се у забавишту искључиво српски говори. Када се у васпитном градиву огледа дух другог којег народа. Ако нису дечије молитвице приче, скаске, песмице по садржини и и мелодији, игре, песмице за декламовање, пословна занимања и т. д. српска: то неће ни она деца бити Срби, којима још у раном детињству омиле стране (не у српском духу састављене) песмице, игре, приче и т. д. Јер као што су „народне песме“, „јуначке игре“, „села и прела“ саставни део народна обележја одраслих Срба, тако су дечије игре, песмице, дечије приповетке, загонетке и разне друге забабе народно обележје Српчаци. Мађарче радо слуша приче на изузет, учи песмицу краснословку о витештву хусара, а у Српчета се пак зажаре обрашчићи и засветле очи, када чује о старим јуначима поборницима крста часна и слободе златне. Што је занимљиво као игра за дете једне народности, често пута је несносно и одвратно за дете друге народности... али шта све није кадро, да учини систематско васпитање! У нашим срп. вероисп. забавиштима указује се све то жалосније, стање услед оскудице у српском васпитном градиву. Велика је невоља, што нам се за сада забавиље искључиво васпитају у државним (мађарским) забавиштима, но још веће је зло што наше — мађарски васпитане — српске забавиље немају готово никаква избора у погледу zgodних српских дечијих игара, прича и песмица, које би се могле употребити при очигледној настави, које би се певале и декламовале и никако немају српску грађу за пословно занимање, као што је грађење разних облика (ствари) од артије, сувога лишћа, кукурузовине, љуштике, чутака, од разних љусака и кора, коначна и т. д.

Да би се овој невољи доскочило, потписани обраћа се молбом на сво родољубе, да га, у интересу очувања млађаног нам нараштаја, потпомогну, како би скупио, те на јавност изнети могао (отштампао): српске народне дечије молитвице, игре, песмице (за декламовање и певање), приче, приповетке, скаске, загонетке и пословна занимања.

Уједно се родољубиви скупљачи умољавају, да тачно обележе:

1.) Своје име и презиме и место (округ, државу), где су скупили послате умотворине.

2.) Име (наслов) игре, песме и т. д.

3.) Колико деца учествује и како се обавља дотична игра (да ли у колу, седећи или стојећи), пословни рад и т. д. Именовање помоћних срестава (градива) и тумачење израза (провинцијалних).

4.) Поред песмице за певање, ако је иоле могуће, нотама исписану арију.

Дакле у име Божије латимо се по народ корисна посла, не жалећи оно мало труда око скупљања и трошка око пошиљања. Што је тешко једноме, многима је лакше по оној народној изреци: „Благословене многе ручице“.

Пошиљке ваља упутити на адресу: Milan Stojsić profesor, Zombor, (Ва́чка) — Ugarska.

У Сомбору, 10. Новембра, 1896. године.

Милан Стојишић, проф. педагогије на срп. учит. школи сомборској.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Да бих читаоцима могао што јефтиније моје књиге „Из народа и о народу“ давати, одлучио сам се да остале свеске издајем о своме трошку; рачунајући на што обилнију потпору од г. претплатника. У тој нади дао сам у штампу II. књигу „з *Инарода и о народу*“; овој ће књизи бити ови радови: I. Опис Гацка са старинама по народном причању. II. Народна ношња у горњој Херцеговини. III. Бојење пређе. IV. Народно сујеверје и то: Вила, Аждаја и Змај, Вјештица, Стуха, Вукоблак, Крибаба, Каранђолоз и Цикавац. V. Народна гатања и то: Дјевојачка гатања ради удаје. Гатања при женидби односно удаји. Гатања при породу и одгоју дјете. Гатања при смрти и после смрти. Гатања о чувању здравља. Гатања при лијечењу појединих болести. Гатања о времену. Гатања о рату. Гатања око љетине. Гатања око хајвана и пчела. Гатања по сновима и остала гатања. VI. Народни лијекови, уређени азбучнијем редом по болестима. Књига ће бити у истоме формату и са истом израдом као и прва, а изнашаће 11—12 штампаних табака обичне осмине. Цијена је књизи само 1 круна. Господа скупљачи добивају једанаесту књигу на дар, а претплатници о моме трошку поштом. Умољавам све моје пријатеље и пријатеље српске књиге, а нарочито г. г. свештенике и учитеље, да се око скупљања претплате заузму. Од претплате зависи да ли ћу моћи и остале свеске штампати. Умољавам још све српске и братске нам хрватске листове, да овај глас у својим цијењеним листовима штампају, на чему им у напријед благодарим. Рок претплате траје до конца Јануара 1897. Имена г. г. претплатника штампају на крају књиге. Претплату и остало треба слати на моју адресу. Прва књига може се добити по цијени од 80 новчића, код прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића у Мостару и код потписатога. *Лука Грђић Бјелокосић*, Сарајево земаљски музеум.

ПОЗИВ УЧИТЕЉСТВУ.

Род бо само, кој си мртве шује,
На прошати будућност си снује!

Неумрли пјесник Петар Прерадовић оставио нам је тим узвишеним ријечима прекрасну науку, како ваља заслужне синове штovati, како ваља

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

слиједити њихов родољубиви примјер, те радити за свој народ. И учитељство наше држећи се те прекрасне науке славнога Прерадовића, прегнуло је према закључку главне скупштине „Хрватскога педагошко-књижевнога збора“ неумрлому мужу, неуморному прегоацу не само на педагошкому, већ и на књижевном те културном пољу у опће, мужу, који је за нас књижевни препород врло заслужан, *Ивану Филиповићу*, да подигне у слоб. и кр. главном граду Загребу достојан споменик. Тај споменик имао би и будућем нараштају бити потицалом на неуморан и пожртвован рад. Тај споменик бити ће узором за будући нараштај, како наш народштује своје заслужне и неумрле синове. С тога моли управни одбор „Хрватско педагошко-књижевнога збора“ хрватско и српско учитељство и народ, да изволи по који дарак у ту племениту сврху допринијети. Неумрли Иван Филиповић радио је не само за нашу књигу, за младеж, него и за сав народ хрватски и српски, па се овај одбор тим поузданије нада, да ће наше учитељство, које је умјело вазда засвједочити чином, какоштује своје прваке и вође на школском пољу, — и овом згодом доказати, колико цијени свога оца, свога најбољег пријатеља — Ивана Филиповића. Приноси нека се изволе слати благајнику „Хрватскога педагошко-књижевнога збора“ Јосипу Клобучару (Загреб, Влашка улица бр. 60), а изван Загреба, зборовим поузданицима, који су у сваком котару, и то у сијелу кр. котарске области. У Загребу, 10. листопада 1896. За управни одбор „Хрв. педагошко-књижевнога збора“: Томислав Ивканец, председник. Милан Кобали, тајник.

 Поштована г. г. претплатници, међу којима има и многих сл. црквених општина, који нам нису послале претплату, уљудно се позивају, да своје дугове за ову и многе прошле године што пре послати не пропусте, јер оскудица у материјалним средствима много нам смета напретку листа, који смо вољни да осигурамо у интересу саме српске школе и српског учитељства. Као што ми знамо своју дужност, тако исто треба и они да врше своју, јер је ужасно, да скоро половина претплатника још није послала претплату.

Администрација „Школ. Листа“.

 Врлопоштовану г. г. претплатнике молимо, да нас извине, што нам лист овако касно излази. Једини узрок овоме лежи у томе, што је у штампарији био силан посао, а недостатак је у раденицима Србима, који би могли лист слагати. — Децембарски број ће одмах иза овога сљедовати.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.